

brojna opazovanja so pokazala, da raznovrstne hruške ostanejo zdrave v sadovnjaku vzlic omenjeni neugodni kakovosti zemlje in mnogo bolje rade nego jablane. Po mnogih vrtilih stoje prav zdrave hruške poleg jako bolnih jablan, tako da se na prvi pogled vidi razlika in nasili preišljevati, kaj je temu krivo. Vzroka je iskati v tem, da se hrušek sploh rak manj poloti in da imajo globočje korenine in toraj na nje vpliva vrhnja pregnjena zgornja plast. Ker hruške zaradi piramidalnih svojih vrhov manj ovirajo rast zelenjadi, ki je pod njimi posajena, nego pa širokovejne jablane, zatoraj sadimo po sadovnjakih najrajši hruške.

Razne reči.

* **Proti bolšicam na vrtu.** Dostikrat naredo bolšice na zelenjadi veliko škode, ker zlasti mlade rastlinice skoraj popolnoma uničijo. Proti tem mrčesom priporočajo to le: Vzemi deščico, malo širšo, nego so vrste na gredi, ter jo namaži s katranom po eni strani. O pol-danjskem času, ko so bolšice najživahnejše, potegni jo večkrat med vrstami. Rastline se stresajo in bolšice padajo na deščico ter se prilepljajo na katran. To seveda moraš pa le narediti, ako na svojem vrtu vselej seješ v vrste, kar je pri umnem vrtnarstvu iz mnogih ozirov edino pravo.

* **Bršlin, bramba zoper mokre stene.** L. Danger priporoča v „Schleswig-Holsteinisches Monatsblatt für Gartenbau“, da ob stenah nasajen bršlin suši zidovje. Sredstvo je poskušeno in ob enem zaljša poslopja. Nasadi naj se pa le ob debelih zidovih, nikdar pa ne ob tenkih, posebno ob takih ne, ki so tako rekoč na goljufijo narejeni iz lesenih križev, vmes pa zid. Bršlinove korenine pokončajo ves les v zidu. Že se je zgodilo, da so korenine skozi les prerasle ter na drugi strani stene jele poganjati, zid pa se je hotel razrušiti.

* **Krmi živino o pravem času.** Da bode živina uspevala, treba je imeti posode, v katerih se daje krma, čiste, živini je dajati vedno enako mero krme in gledati, da je hrana dobra, in da se krmi vedno ob istem času. Če je živinče vajeno, da dobi ob petih zjutraj prvokrat jesti, postane nemirno in razdraženo, če mora pol ali še celo eno uro dlje čakati, in zatoraj mu krma tako dobro ne tekne. Če pa mora še dlje čakati, presestrada se živinče, hlastno poželjivo po krmi pade, premalo jo zveči in prehitro polni želodec, kar večkrat močno ovira prebavljanje. Če bi bilo daljše vzdržavanje na pr. pri napolnjenji potrebno, naj se potem le polagoma začenja dajati poprejšnja hrana. Ravno tako napačno kakor prepozno, je prezgodnje krmljenje, kar se večkrat prigodi. Živinčetu se ne ljubi še jesti, krmo le premete in nekaj je pokonča, ali se pa preobje. Jako važno je zatoraj, da se živina ob istem času, rekel bi, isto minuto krmi.

Vprašanja in odgovori.

Drugi odgovor na 143. vprašanje v 29. št. „Novic“: Izrekli ste željo, da bi poročil, ako kedo ve, kako praprot zatreti. Jaz imam o tem izkušnjo, a je taka, da je letos ni več mogoče zvršiti. Praprot se mora namreč pokositi meseca junija, kadar gre uže čez polovico, in to je toliko let ponavljati, da praprot izgine. Včasih izgine uže prvo leto, včasih pa šele v drugem ali celo v tretjem letu. Bolj če je zemlja gnojna, tem težavnejše je praprot pregnati.

Janez Vetušek v Lehni.

Vprašanje 145. Imam svoj dom na precej močvirnih tleh, in voda, ki leze po zidu navzgor, dela mi mnogo neprilik. Razmere so take, da mi brez ogromnih stroškov ni mogoče tal osušiti; ker pa hočem zopet novo stavbo postaviti, prosim sveta, kako naj zidam, da zid nad zemljo vsaj ne bode vedno vlažen? (R. Š. v G.)

Odgovor: Da se prepreči, da se talna mokrina ne vzdiguje po zidovih, loči se iz kamenja ali opeke narejeni temelj z ločilnimi skladom iz „klinkerja“, smolne lepnice ali asfalta od gorenjega zidu. Klinker imenujemo neke vrste posebno žgane opeke, skozi katero voda ne prodira. Smolne lepnice ali asfalta dobite pri A. Druškoviči v Ljubljani.

Vprašanje 146. Ali so res temni konjski hlevi boljši nego svetli? (J. Ž. v D.)

Odgovor: Po konjskih hlevih bodi v obče toliko svetlobe, kolikor je mora biti po stanovanjih. Okna naj bodo tako narejena, da svetloba ne pada naravnost konju v oči, toraj ne smejo biti vštric konjeve glave in ne preveč pri tleh. Tudi zaradi prepaha je dati oknom pravo mesto. Slepe (obrušere) šipe so za konjske hleve posebno dobre. Tudi bolj temno barvane stene so za zdravje konjevih oči boljše nego pa prav živo pobeljene.

Vprašanje 147. Kupil sem mladega, zelo zanemarnjenega konja, skoraj brez grive. Kako bi pospešil rast grivi? (F. G. na B.)

Odgovor: Ako je mladi konj tako zanemarjen, da mu vsled nemarnosti griva izpada ali sploh ne raste, najboljšo sredstvo je taki nemarnosti konec storiti. Dobro ga krmite, pridno snažite, češite mu grivo, izpirajte polt, in odpravili bodete kmalu to nepriliko.

Vprašanje 148. V našem kraju je navadno vsako leto jari ječmen snetjav, in sicer tako zelo, da, kedar se prične delati klasje, postane črn in ne naredi nič zrnja. Tacega klasja je včasih eno tretjino ali pa še več. Kako bi se dalo to odpraviti? (G. M. v C.)

Odgovor: Snetjavost provzroči glivica, ki je uže na semenu. Žito obvarujete te bolezni tako le: Vzemite za vsak hektoliter semena 20 dekagramov višnjevoga vitrijola (bakrenega vitrijola) ter ga dobro stolcite in v vroči vodi razstopite. Prelijte ta razstopljeni vitrijol v škaf ter pritočite tolikrat po 40 litrov navadne vode, kolikorkrat po 20 dekagramov vitrijola ste vzeli. V to

vodo denite seme ter ga pustite v njej 12 do 16 ur; nekolikrat pomešati je dobro in, kar na vodi plava, posneti in proč zagnati. Tako namočeno seme je potem toliko posušiti, da ga je moči sejati.

Vprašanje 149. Pri nas je mnenje glede časa, kedaj je najboljši sekati stavbinski les, zelo različno, zato prosim v imenu mnogih, da nas o tem poučite? (Fr. S. v L. na Štajarskem.)

Odgovor: Najboljši čas sekati les je takrat, kadar drevo nič soka nima v sebi, kadar tako rekoč spi; to je od meseca novembra do marcija, ali od vseh svetnikov do blizu sv. Jožefa. Les, posekan spomladi ali po leti, ima veliko soka v sebi in je bolj mehak; ker se sok ne posuši tako hitro, začne les kmalu gniti, in loti se ga rad črv.

Vprašanje 150. Letos sem vdrugič cepil ameriške trte. Lansko leto se mi ni niti ena prijela, letos pa skoraj vse. Ker bodem drugo leto pričel požlahtnjevati trte za svoje vinograde bolj obilo, prosim Vas, sporočiti mi, katere naj cepim za bela in katere za črna vina? (L. F. v Dr.)

Odgovor: Vodja R. Dolenc priporoča Dolenjcem naslednje vrste: a) Za bela vina: Kraljevino, belino, beli javor, muškat, italijanski rizling, sipo, beli in rdeči španjol, rulandec, zgodnji rdeči veltninar, beli burgundec, ribolo in grganjo. Poslednjo — vipavsko — vrsto priporočati je Dolenjcem posebno zato, ker zelo pozno ozeleni, grozdje pa vendar zgodaj dozori. Zaradi tega, ker pozno ozeleni, ušla bi marsikatero pomlad slani. b) Za črna vina: Črno portugalko, črno frankinjo, črni burgundec, vrhpoljec (ali po dolenjski tičinska črnina), blinsko črnino, črno ribolo ali pinolček, črno kalščino (ali po dolenjski žametasta črnina.)

Vprašanje 151. Zakaj mora biti žganjarski kotel za slivovko ali brinovec bakren? Ne bi zadostoval drugačen, na pr. železen ali iz pocinkane ploščevine. (H. B. v P.)

Odgovor: Ni, da bi moral biti kotel za žganje iz bakra, a dobro je iz mnogih vzrokov, če je bakren, in sicer toliko glede snage, kolikor glede kakovosti izdelka. Kotel je lahko železen; cinkova ploščevina pa zaradi velike toplote ne bode ugajala.

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

178.

Razvitek gospodarstva.

Višji od pastirskega gospodarstva je ona stopnja gospodarska, ko začne narod obdelavati zemljo. Na to ga prisili potreba. Pastir živi prijetnejše, manje se muči,

poljedelec pa v potu svojega obraza je kruh svoj. Kdor obdelava zemljo, mora se stalno naseliti, ker semenu treba časa, preden dozori. Kdor seje, hoče tudi žeti, toraj ne pusti drugemu kosa, ki ga je začel obdelavati. V gospodarstvu poljskem se menja odnošaj človeka proti prirodi. Gospodar odločuje, kaj bode sejati, s svojim delom in trudom pomnožava pridelke. Človeška volja predpisava proizvodnim silam prirode pravec, a človek umeje tudi nadomeščati zemlji, kar jej z obdelovanjem jemlje. Ratarju je treba domače živali, ker brez nje ni ratarstva.

Poljedelec se bavi po nekoliko tudi z obrtom, ali le za domače potrebe. Ratar predelava surovine; hišna obrt je veleznamenita in dolgo se drži. Toda preje ali sleje, kedar je ratarstvo se že visoko popelo, nastanejo samostalna obrtna podjetja in samostalni obrtniki, kateri žive zgolj ob svojem poslu. Trgovina v početku takega gospodarskega življenja in drugo kakor zamenjavanje poljskih pridelkov; kovani novci je redek, poljedelec navadno sam prodaja svoje pridelke.

Ratar ljubi svojo zemljo, nerad jo zapusti, ali zemlja vendar ni koj postala izključiva svojina pojedincev. Z obdelavanjem zemlje so nastali novi pravni odnošaji; pravo posesti, lasti, porabe in nasledstva zemljišča. Pri raznih narodih se je to pravo razvijalo različno, vsak narod ima o tem svojo posebno pravno povest. Ne dade se dognati, kedaj je v katerem kraju svet postal svojina pojedinca. Menijo, da skozi stoletja je občina bila pravi lastnik sveta, ona da je svet delila pojedinim obiteljim, da ga obdelavajo in uživajo. Ratarju je treba reda, prava in sodišča, kedar se žali pravo; potrebna so mu občila in raznovrstni drugi zavodi. Vse to nahaja v državi, ki je poljedelcu vrlo potrebna; ali tudi država prava ne dade se osnovati, dokler niso stanovniki stalno naseljeni.

Kedar se narod stalno naseli in začne zemljo obdelavati, to napravi v njegovem kulturnem življenju prevažen obrat. Človek vidi, da brez truda in dela ni življenja. Iz zemlje se ne dade nič izvabiti niti izprositi, tu je treba stanovite posle lepo po vrsti objavljati, ako hočeš priti do uspeha; treba, da si potrpežljiv ne samo v borbi proti nezgodam vremena, temveč ves čas, da plodovi dozore. Ali oni zore počasi, ne moreš jih prisiliti, vse to pa opominja človeka, da samo s stanovitim delom in odločno voljo more dospeti do cilja. Zato naj se tudi duševna svojstva človekova pripravljajo in razvijajo, in to je vzgoj, ki se prične v hiši. Hišo poljedelec na vso moč ceni, v hišo se zateka po trudnem delu, „v svojej hiši je kralj in gospodar“, veli anglešk pregovor. Naša hiša in naša zemlja rode ljubezen do domovine. Človeku postaja draga in mila tista rušinja, katero so njegovi predniki s svojim znojem zalivali, katero tudi on obdelava, in katero hoče zapustiti svojej deci. Pa tudi celi kraj mu je drag in vsi ljudje, s katerimi živi, kateri govore v njegovem jeziku, pri katerih so isti oblčaji.